

Λατρεύοντας τους θεούς -
τιμώντας τους ανθρώπους:
Αναθέσεις, τιμητικές
αφιερώσεις

Ενδεικτική βιβλιογραφία θεωρητικών προσεγγίσεων

- 1) Alroth, Br., «Changes in Votive Practice? From Classical to Hellenistic. Some Examples», στο: R. Hägg (επιμ.), *Ancient Greek Cult Practice from the Archaeological Evidence* (1998) 217-228
- 2) Bodel, J., Kajava M. (ed.), *Religious Dedications in the Greco-Roman World: Distribution, Typology, Use*, 2009
- 3) Bremer, J.-M., «The Reciprocity of Giving and Thanksgiving in Greek Worship», στο: Chr. Gill – N. Postlethwaite – R. Seaford (επιμ.), *Reciprocity in Ancient Greece* (1998) 127-137
- 4) Day, J.W., *Archaic Greek epigram and dedication : representation and reperformance* (2010)
- 5) Parker, R., «Pleasing Tighs: Reciprocity in Greek Religion», στο: Chr. Gill – N. Postlethwaite – R. Seaford (επιμ.), *Reciprocity in Ancient Greece* (1998) 105-125
- 6) van Straten, F.T., «Gifts for the Gods», στο: H.S. Versnel (επιμ.), *Faith, Hope, and Worship. Aspects of Religious Mentality in the Ancient World* (1981) 65-151

Συγκεντρώσεις επιγραφικού και άλλου υλικού

- 1) Aleshire, S., *The Athenian Asklepieion: The People, Their Dedications and the Inventories* (1989)
- 2) Forsén, B., *Griechische Gliederweihungen. Papers and Monographs of the Finnish Institute at Athens* 4 (1996)
- 3) Löhr, Chr., *Griechische Familienweihungen. Untersuchungen einer Repräsentationsform von den Anfängen bis zum Ende des 4. Jhs. v. Chr.* (2000)
- 4) Panev, A. – Rici, M., «Nouvelles inscriptions votives de Macédoine orientale», *ZPE* 101 (1994) 139-159
- 5) Rouse, W. H. D., *Greek Votive Offerings* (1902)

Συστατικά στοιχεία των αναθηματικών επιγραφών

- 1. Όνομα αναθέτη/αναθετών σε ονομαστική
- 2. Όνομα θεού/θεών σε δοτική ή γενική (όταν αναγράφονται ή εννοούνται οι λέξεις *ανάθημα, δῶρον* κλπ.)
- 3. Ρήμα ανάθεσης (*ἀνέθηκεν, ἀφιέρωσεν, καθιέρωσεν, ιδρύσατο, ἐνεχείρισεν, ἐτέλεσεν*)
- 4. Αντικείμενο ανάθεσης (*χαριστήριον, εὐχαριστήριον, ἀνάθημα, δῶρον, δεκάτη, ἀπαρχή*)
- 5. Προέλευση χρημάτων (*ἐκ τῶν ἰδίων, τοῖς ἰδίοις ἀναλώμασι, ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων*)
- 6. Θεϊκή προτροπή για την ανάθεση (*κατ' ἐπιταγήν, κατὰ πρόσταγμα, καθ' ὄραμα, κατ' ὄναρ, κατὰ χρησμόν, κατὰ μαντείαν*)
- 7. Λόγος ανάθεσης (*καθὼς ὑπέσχετο, κατ' εὐχήν, δι' εὐχῆς* κλπ.)

Ορειχάλκινο ειδώλιο μουσικού, 6^{ος} αι.π.Χ.,
Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης (Ελληνική Γραφή,
εικ. 44)

Τμήμα κιονίσκου, 500-480 π.Χ., Αθήνα, Επιγραφικό
Μουσείο (Ελληνική Γραφή, σ. 52 εικ. 37)

Αθήνα, Ακρόπολη

IG I³ 644

510-500 π.Χ.

*Λυσίας ανέθεκεν Αθηναίαι
ἀπαρχέν· Εὐάρχης ανέθεκεν
δεκάτην Αθηναίαι.*

J. Marcadé, *Recueil des signatures grecs*, no 9
Δελφοί, λίγο μετά το 480 π.Χ.

Γέλον ὁ Δεινομέν[εος]
ἀνέθεκε τὸ πόλλονι
Συραρόσιος.

Τὸν : τρίποδα : καὶ τὲν : Νίκεν : ἐργάσατο
Βίον : Διοδόρο : υἱὸς : Μιλέσιος.

CEG I 365

Ἄργος, 494-468 π.Χ.

Βᾶλοσς τόνδ' ἀνέθεκ' Ἄργειος | Πρατέα υἱὸς
πατρὸς μνᾶμα, | Ὀρόνο παιδὶ χαριζόμενος.

IG II² 4319

Αθήνα, α' μισό 4^{ου} αι. π.Χ.

ΦΑΙΔΙΜΪΔΗΣ ΑΝΕΕΘΗΚΕΝ [ἌΘ]ΗΝΑΪΑΙ ΤΟΔ' ἌΓΑΛΜΑ
Υὸς Πρωτάρχο Προβαλίσιος, ὧι σὺ δὸς ὄλβον
αὐτῷ καὶ παῖσιν τοῖς τ' ἐπιγιγνομένοι[ς].

Ανάθεση νικητή-χορηγού Λυσικράτη

IG II² 3042

Αθήνα, 335/4 π.Χ.

ΛΥΣΙΚΡΑΤΗΣ ΛΥΣΙΘΕΪΔΟΥ ΚΙΚΥΝΝΕΥΣ ΕΧΟΡΗΓΕΙ.

ἌΚΑΜΑΝΤΙΣ ΠΑΪΔΩΝ ΕΝΙΚΑ. ΘΕΩΝ ΗΎΛΕΙ.

ΛΥΣΙΑΔΗΣ ἈΘΗΝΑΪΟΣ ΕΔΙΔΑΣΚΕ. ΕΥΑΪΝΕΤΟΣ ΗΡΧΕ.

Μνημείο Λυσικράτη

Ανάθεση νικητή-χορηγού Σωκράτη
SEG 23, 102

Αθήνα, τέλη 5ου αι. π.Χ.

Σωκράτης ανέθηκεν

Ευριπίδης ἐδίδασκε

Τραγωιδοί·

Πύθων

5 Ἐκεκλῆς

Μενάλκης

Φιλοκράτης

Ἐχυλλος

Ἀμφίδημος

Εὐθύδικος

Λυσίας

Σῶν

Κριτόδημος

Χαρίας

Chr. Blinkenberg, *Lindos I 27*

Λίνδος, περ. 400 π.Χ.

Παυσίας Δεξιος και
Δεξικλης Παυσια
Αθαναιαι δεκατας

Blinkenberg, *Lindos I 41*

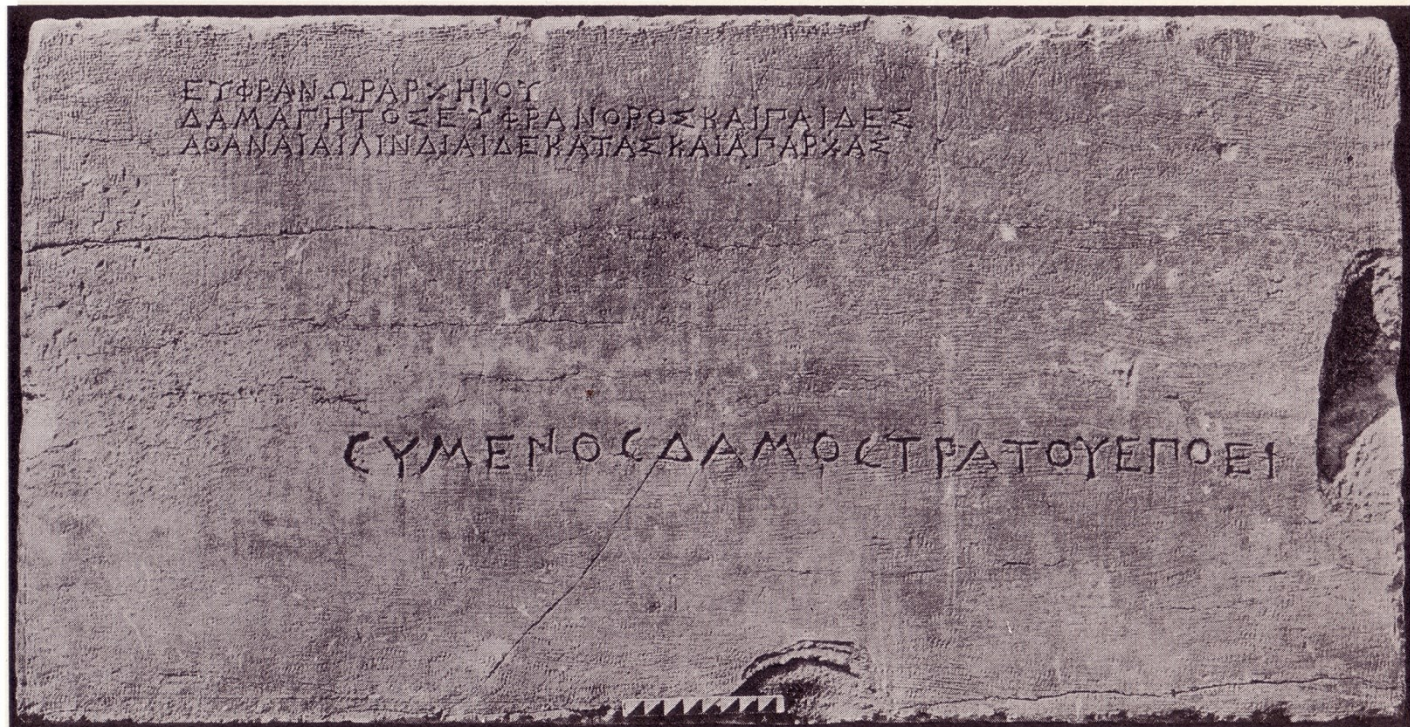
Λίνδος, περ. 350 π.Χ.

Ευφρανωρ Αρχηιου

Δαμαγητος Ευφρανορος και παιδες

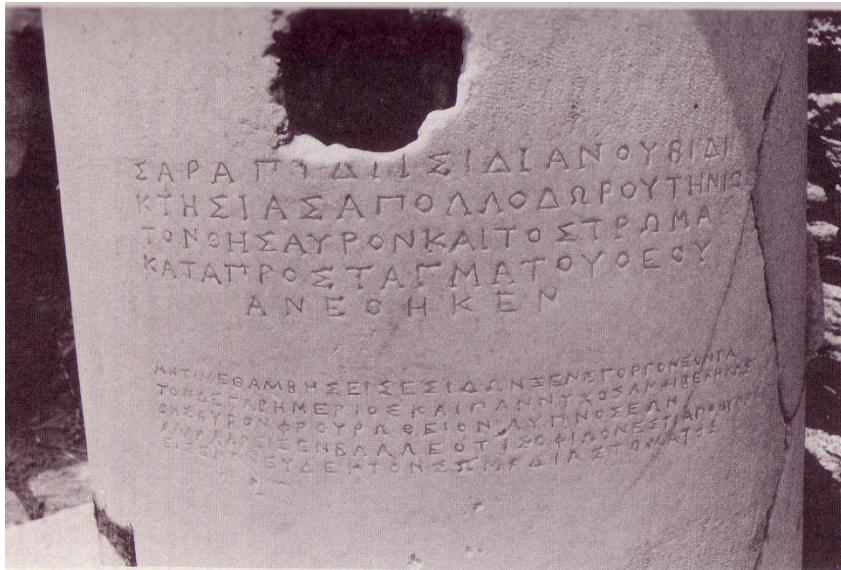
Αθαναιαι Λινδιαι δεκατας και απαρχας

Συμενος Δαμοστρατου ΕΠΟΕΙ

IG XI 4, 1248

Δήλος, τέλη 3^{ου}-αρχές 2^{ου} αι. π.Χ.

Σαράπιδι, Ἴσιδι, Ἀνούβιδι
Κτησίας Ἀπολλοδώρου Τήνιος
τὸν θησαυρὸν καὶ τὸ στῶμα
κατὰ πρόσταγμα τοῦ θεοῦ
5 ἀνέθηκεν.

μήτι με θαμβήσεις ἐσιδῶν, ξένε·
τόνδε γὰρ ἡμέριος καὶ πάννυχος
ἀμφιβεβηκῶς

θησαυρὸν φρουρῶ θεῖον, ἄυπνος
ἔων·

ἀλλὰ χαρεῖς ἔνβαλλε ὅ τί σο<ι>
φίλον ἐστὶ ἀπὸ θυμοῦ

10 εἰς ἐμὸν εὐδεκτον σῶμα διὰ
στόματος.

I.Salamis 2, πίν. Ι 3

Σαλαμίνα, ύστερη ελληνιστική εποχή

IG II² 2891

Ακρόπολη, Αθήνα, 40/41-53/4 μ.Χ.

ἀγαθῇ τύχῃ.

1a in corona:

2 Γ(άιος) · Ἰούλιος

Μητρόδωρος Μαραθ(ώνιος)

θεσμοθετήσας Α-

5 πόλλωνι ὑπ' ἰομ}ᾶκραις

ἀνέθηκεν.

SEG 41, 1628

Αίγυπτος, Κάνωπος, 2^{ος} αι. μ.Χ.

Ἐπαφρόδειτος Ἴσιδ(ι)
ἀπελεύθερος ἀνέθηκα

Άδεια σε ιερέα που έκανε επισκευές στον ναό του
Ασκληπιού για αναθηματικές επιγραφές επί του ναού
IG II² 1046, Αθήνα, 52/1 π.Χ.

ἀγαθῆ τύχη δεδόχθαι τῇ βουλῇ ἐπικεχωρῆσθαι Διοκλῆι Διοκλέους
Κηφι-

20 σιεῖ νεωτέρωι ποιήσασθαι τὴν ἀνάθεσιν τῶν θυρωμάτων
καὶ στεγάσαι τοῦ προπύλου τὸ ὀπίσωι μέρος, κατασκευάσα[ι]
δὲ καὶ τὸν ἀρχαῖον <ναὸν> καθάπερ παρακαλεῖ καὶ ποιήσασθαι τὴν
ἐπ[ι]-

γραφὴν ἐπὶ μὲν τῶν θυρῶν καὶ τῆς στέγης τήνδε· νν Διοκλῆ[ς]

Διοκλέους Κηφισιεύς νεώτερος ἱερεὺς γενόμενος ἐν τῷ ἐ-
25 πὶ Λυσιάδου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ τὰ θυρώματα καὶ τὴν ὀπίσωι
τοῦ προπύλου στέγην Ἀσκληπιῶι καὶ Ὑγιείᾳ καὶ τῷ δήμωι
ἀνέθηκεν· ἐπὶ δὲ τοῦ ναοῦ ὁμοίως· Διοκλῆς Διοκλέους Κη-
φισιεύς νεώτερος ἱερεὺς γενόμενος ἐν τῷ ἐπὶ Λυσιάδου
ἄρχοντος ἐνιαυτῷ τὸν ναὸν κατασκευάσας ἐκ τῶν ιδί-

30 ων Ἀσκληπιῶι καὶ Ὑγιείᾳ καὶ τῷ <δήμωι> ἀνέθηκεν· ἵνα τούτων συν-
τελουμένων εὐσεβῶς μὲν ἢ βουλῇ τὰ πρὸς τὸ θεῖον ἔχη[ι],
γίνωνται δὲ καὶ ἕτεροι ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων.

Μ. Χατζόπουλος - Λ. Γουναροπούλου, Επιγραφές Κάτω
Μακεδονίας αρ. 3
Βέροια 248 π.Χ.

βασιλεύοντος Ἀντιγόνου ἔτους : ζ' : καὶ : λ' : ἐντυχόντων
Δημητρίωι τῶν κυνηγῶν Χάρτα τοῦ Νικάνορος, Ἀτύλου
τοῦ

Νικάνορος **ἔδόθησαν αἱ ἐπιστολαί.** vacat

— — —

Δημήτριος Ἀρπάλωι χαίρειν· οἱ [ἀπε]λευ[θ]ερο[ύ]-
μενοι πρότερον φαίνονται φιάλ[ας ἀνατίθ]εσ[θαι]
εἰς τὸ ἱερόν· ἐπεὶ οὖν [ἐστίν] πε[ριο]υσία εἰς τή[ν]
χρείαν τήν τοῦ θεοῦ **ἀνατιθέτωσαν ἀντὶ**
τῶν φιαλῶν κέρατα [κ]αὶ σκύφους· ἔρρωσο.

Συντήρηση αναθέσεων: I.Lindos 2, 99 π.Χ.

[ἐ]π' ἱερέως Τεισύλου τοῦ Σωσικράτους, Ἀρταμιτίου δωδεκάται ἔδοξε μαστροῖς καὶ Λινδίοις·

[Α]γησίτιμος Τιμαχίδα Λινδοπολίτας εἶπε· ἐπεὶ τὸ ἱερόν τῆς Ἀθάνας τῆς Λινδίας ἀρχαιότατόν τε καὶ ἐντιμότατον-

τον ὑπάρχον πολλοῖς καὶ καλοῖς ἀναθέμασι ἐκ παλαιότητων χρόνων κεκόσμηται διὰ τὰν τῆς θεοῦ ἐπιφάνειαν,

συμβαίνει δὲ τῶν ἀναθεμάτων τὰ ἀρχαιότατα μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν διὰ τὸν χρόνον ἐφθάρθαι, τύχαι ἀγαθᾶι δεδόχθαι

5 [μ]αστροῖς καὶ Λινδίοις κυρῶθέντος τοῦδε τοῦ ψαφίσματος ἐλέσθαι ἄνδρας δύο, τοὶ δὲ αἰρεθέντες κατασκευάζαντω στάλαν

[λ]ίθου Λαρτίου καθ' ἃ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων γράψῃ καὶ ἀναγραφάντων εἰς αὐτὰν τὸδε τὸ ψάφισμα, ἀναγραφάντων δὲ ἐκ τῶν

[ἐ]πιτολῶν καὶ τῶν χρηματισμῶν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μαρτυρίων ἃ καὶ ἦ ἀρμόζοντα περὶ τῶν ἀναθεμάτων καὶ τῆς ἐπιφανείας

[τ]ῶν θεῶν ποιούμενοι τὰν ἀναγραφὰν παρεόντος καὶ τοῦ γραμματέως τῶν μαστρῶν τοῦ νῦν ἐν ἀρχῇ ἔόντος, τοὶ δὲ ἱεροτα-

μίαι τελεσάντων τοῖς αἰρεθεῖσι [τέλεσμα εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς στάλας καὶ τὴν ἀναγραφὰν μὴ πλεῖον οὐ φαίνεται Πυργο-

10 τέλης ὁ ἀρχιτέκτων δραχμῶν διακοσιῶν· ἀποδειξάντων δὲ τόπον ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθάνας τῆς Λινδίας ἐν ᾧ σταθησεῖ ἡ στάλα τοὶ ἐπιστάται

ἐν τῷ εἰσιόντι Ἀγριανίωι. ὅτι δὲ κά τις μὴ ποιήσῃ [τ]ῶν [ἐν τῷιδε τῷ] ψαφίσματι γεγραμμένων, ἀποτεισάτω ἱεράς Ἀθάνας Λινδίας δραχμὰς

πεντακοσίας. ἀρέθην Θαρσαγόρας Στράτου Λαδάριμος καὶ Τιμαχίδας Ἀγησιτίμου Λινδοπολίτας.

τοῖδε ἀνέθηκαν τᾶι Ἀθάναι·

(I) *Λίνδος φιάλαν*, ἄν οὐδεὶς ἐδύνατο γνῶμειν
ἐκ τίνος ἐστί, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο· "Λίνδος
Ἀθάναι Πολιάδι καὶ Διὶ Πολιεῖ",

(III) *Κάδμος λέβητα χά[λ]κεον φοινικικοῖς γράμμα-
σι ἐπιγεγραμμένον*, ὡς ἱστορεῖ Πολύζα-
λος ἐν τᾶι δ τᾶν ἱστοριᾶν.

— — — — —

(IV) *Μίνως ἀργύρεον ποτήριον*, ἐφ' οὗ ἐπεγέγρα-
πτο· "Μίνως Ἀθάναι Πολιάδι καὶ Διὶ Πολιεῖ", ὡς φατι
Ξεναγόρας ἐν τᾶι α τᾶς χρονικᾶς συντάξις,
Γόργων ἐν τᾶι α τᾶν περὶ Ῥόδου, Γοργοσθένης
ἐν τᾶι ἐπιστολαῖ, Ἰερόβουλος ἐν τᾶι ἐπιστολαῖ.

Συστατικά στοιχεία των τιμητικών αφιερώσεων

1. Το όνομα του αναθέτη και τιμώντος (ονομαστική).
2. Το ρήμα της προσφοράς : (ἀνα)τιθέναι, (ἀν)ιστάναι, τιμᾶν.
3. Το όνομα του τιμώμενου ή των τιμώμενων (αιτιατική, δοτική χαριστική ή γενική μετά το ὑπέρ).
4. Η θεότητα (δοτική).

Μπορεί επίσης να αναφέρονται τα εξής:

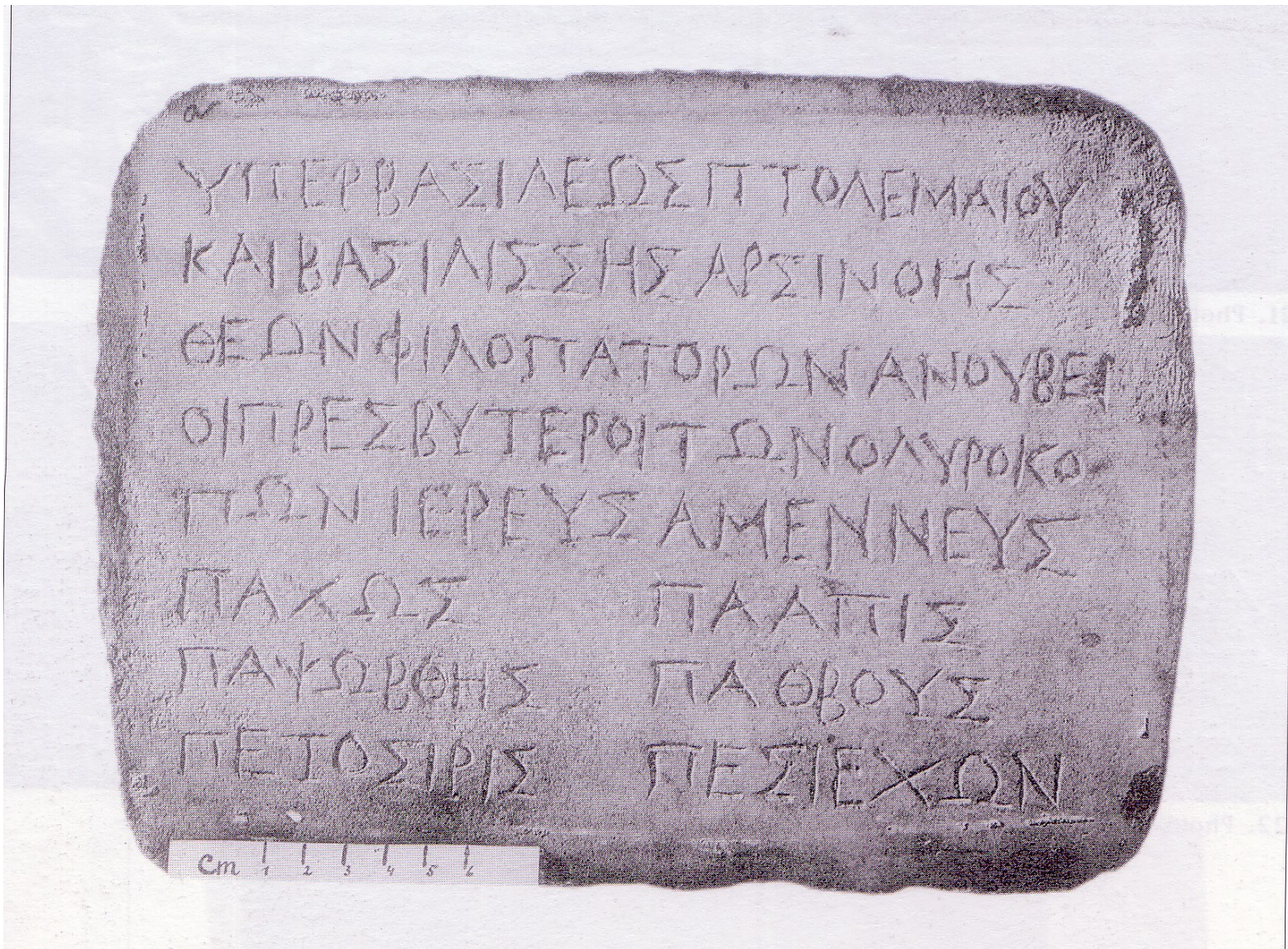
- Κίνητρο τήρησης
- Χρονολόγηση
- Είδος τιμών
- Δήλωση συγγένειας τιμώμενου-τιμώντα
- Δήλωση εξόδων
- Πιστοποίηση άδειας
- Μνεία εκείνου που φροντίζει για την ανέγερση

Chr. Löhr, *Griechische Familienweihungen* (2000) αρ.
169 εικ. 32 (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.)

Θουδόσιος Παιανιεύς
Ἀσκληπιῶι ἀνέθηκε
ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς.
Θεανώ.

E. Bernand, *Inscriptions grecques d'Alexandrie ptolémaïque*
(2001) αρ. 24 (222/1-204 π.Χ.)

Ὑπὲρ βασιλέως Πτολεμαίου
καὶ βασιλίσης Ἀρσινόης
Θεῶν Φιλοπατόρων Ἀνούβει.
Οἱ πρεσβύτεροι τῶν ὀλυροκό-
πων, ἱερεὺς Ἀμεννεὺς

Παχῶς

Π<σ>άπις

Παψώρθης

Παθροῦς

Πετόσιρις

Πεσιέχων

**Β. Κοντορίνη, *Ανέκδοτες Επιγραφές Ρόδου* II (1989) αρ.
74 (α' μισό 1^{ου} αι. μ.Χ.) I.Oropos 424-425, IG IV2 234 (Ma
in Griesbach 2014)**

Λέοντα Πausανία

*Μυωνίδης vac. και
Πausανίας [Πau]σανία
τὸν ἀδελφὸν*

5 *[Ἄ]ρτεμῶ νν Ἄριστάρχου
τὸν υἱὸν
Ἰεροκλῆς νν Ἄριστάρχου
τὸν τᾶς ἀδελφᾶς υἱὸν
νικάσαντα κέλητι πωλικῶι
10 τὸν στεφανίταν ἀγῶν[α]
τῶν Ἀλειῶν*

θεοῖς.

[Πλούτα]ρχ[ος] Ἡλιοδώρου [Ῥόδιος ἐποίησε].

Lindos II 383, περ. 10 π.Χ.

Λίνδιοι ἐτείμασαν

Εὐφραγόραν Γαλέστεις Λαδάρμιον

ἐπαίνωι, χρυσέωι στεφάνωι καὶ εἰκόνι

χαλκέῃ, δεδώκαντι δὲ αὐτῶ καὶ ἀναγόρευ-

5 σιν τᾶνδε τᾶν τειμᾶν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον

ἀρετᾶς ἔνεκα καὶ εὐνοίας ἂν ἔχων διετέ-

λει εἰς τὸ πλῆθος τὸ Λινδίων.

vacat

8 Ἐκάτων β Κρυασσεὺς ἐποίει.

ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

Η επιγραφή Lindos II 383 είναι ως προς το λεκτικό της καθαρά τιμητική.

Το ότι έχει αφιερωματικό χαρακτήρα προκύπτει από τον τόπο εύρεσης, την Ακρόπολη της Λίνδου.

SEG 21, 703

Αθήνα, τέλη 1^{ου}-αρχές 2^{ου} αι. μ.Χ.

Ἀθηναῖα Πολιάδι καὶ Αὐτοκράτορι Καίσαρι Σεβαστῶ Νέρβα Τραϊανῶ
Γερμανικῶ καὶ τῇ πόλι τῇ
Ἀθηναίων ὁ ἱερεὺς Μουσῶν φιλοσόφων Τ. Φλάβιος Πάνταινος Φλαβίου
Μενάνδρου διαδόχου
υἱὸς τὰς ἔξω στοάς, τὸ περίστυλον, τὴν βιβλιοθήκην μετὰ τῶν βιβλίων,
τὸν ἐν αὐτοῖς πάντα
κόσμον, ἐκ τῶν ἰδίων μετὰ τῶν τέκνων Φλαβίου Μενάνδρου καὶ Φλαβίας
Σεκουνδίλλης ἀνέθηκε.

ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

Ο βασικός λόγος που μας κάνει να χαρακτηρίσουμε αυτό το κείμενο ως τιμητική αφιέρωση και όχι απλή ανάθεση είναι η ύπαρξη της δοτικής του αυτοκράτορα μετά από αυτή της Αθηνάς.

Η δοτική αυτή είναι αμφίσημη: μπορεί να σημαίνει έμμεσο αντικείμενο, όπως αυτής της Αθηνάς (ερμηνεία που τον καθιστά αποδέκτη της ανάθεσης) ή χαριστική (ερμηνεία που τον καθιστά τιμώμενο μέσω της ανάθεσης).

Η αμφισημία αυτή είναι απότοκο της χρήσης της δοτικής στη λατινική γλώσσα και επεκτείνεται στα ελληνικά κείμενα της ρωμαϊκής περιόδου.

Το ίδιο αμφίσημη είναι και η αναφορά της πόλης των Αθηναίων.

Ανακύκλωση τιμητικών αναθέσεων:

Lindos II, no 419, Λίνδος, 22 μ.Χ.

ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀνδριάντες [τ]ινές ἐντι ἐν τᾷ ἀναβ[ά]σει καὶ αὐτᾷ τᾷ ἄκρα
ἀνεπίγραφοι καὶ
ἄσαμοι, συμφέρον δέ [ἐ]στι καὶ τούτους ἡμεῖν ἐπισάμους ἐπιγρ[α]–
[φ]ὰν ἔχοντας ὅτι θεο<ι>ς ἀνάκεινται, δεδόχθαι Λινδίοις, κυ(ρωθέντος)
τοῦδε [τ]οῦ ψα(φίσματος)· τοὶ αὐτοὶ ἐπιστάται μ[ισθω]σάντω ἑκάστου
ἀνδριάντος
τὰν [ἐ]πιγραφάν, διαχειρο[τονησ]άντων Λινδίων εἰ δεῖ τοῦ εὐρίσ–
κοντος κατακυροῦ[ν ἢ μ]ή, καὶ [εἶ κ]α [δ]όξη τοῦ εὐρίσκοντος κα–
[τ]ακυροῦν τὸ πεσὸν ἀργύριον· [ἀ]πὸ τού[τ]ων καταβαλόμε–
[ν]οι λ[όγ]ον π[ρό]σου ἐ[κ]ά[σ]το[υ ἀ] ἐπιγραφ[ὰ ἀπε]δόθ[η] παραδόντω
ιερὸν [ἦ]μ[ειν εἰς] πα[ρ]ακα[τ]α[θ]ήκαν τᾶς Ἀ[θ]άνας τ[ᾶ]ς Λινδίας καὶ τ[οῦ]
[Διὸς τοῦ Πολιέ]ως· [τοὶ δὲ] ὠνησά[μ]ε[ν]οι τὰς ἐπιγραφὰς μὴ
[ἐ]χόντων ἐξουσίαν ἀπ[ε]νε[ν]κεῖ[ν] ἐκ τᾶς ἄκρας ἀνδριάν[τας]
[τ]ρόπῳ μηδ]ενὶ μηδὲ παρευρέσει μηδεμιᾷ ἢ ἔνοχοι ἐόντ[ω]
[ἀ]σεβεῖ[α]· ποιησάμενοι δὲ τὰν αἴτησιν ἐχόντων ἐξουσ[ίαν]
[ἀ]πενενκ]εῖν ἄ κα συνχωρήσωσι διὰ τᾶς αἰτήσιος Λίν[δ]ιοι·